

فرصت طلب باشیم

قابلیت‌ها و چشم‌اندازهای آموزش مجازی در زیست‌بوم جدید آموزش و پرورش

محسن کردلو

مدیر مدرسه‌ی عمار ۲ آموزش و پرورش شهر کرج، استان البرز

مقدمه

با ظهور و شیوع گسترده‌ی ویروس کرونا در جهان، زیست‌بوم جدیدی برای آموزش و پرورش به وجود آمد که دست‌اندرکاران، معلمان، دانش‌آموزان و اولیا را به هم‌زیستی با این ویروس و در نتیجه رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی، منطبق با شرایط موجود، ناگزیر کرده است. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد مسیر سلامت از مسیر آموزش و پرورش می‌گذرد. بنابراین، دانش‌آموزان باید با کسب آموزش‌ها و مهارت‌های لازم مراقب خود و دیگران باشند تا زندگی سالم‌تری داشته باشند و با دریافت آموزش‌های ضروری تعلیم و تربیت رسمی و عمومی (مدرسه‌ای) بتوانند در حال و آینده برای خود و جامعه‌ی خویش فرد تأثیرگذاری شوند. با تولد ویروس کرونا ساختارها و محیط کار یا فعالیت قبلی نظام تعلیم و تربیت کل جهان تغییر کرده و زیست‌بومی جدید به وجود آمده است که آموزش و پرورش ایران نیز از آن مستثنا نیست؛ زیست‌بومی که تا حدودی مبهم و پیچیده است و قابلیت پیش‌بینی کمی دارد. زیرا با تغییر و تحولات سریع، همه‌جانبه و عمیق روبه‌روست؛ تا حدی که می‌توان ادعا کرد

هیچ پدیده‌ای در دوران معاصر به میزانی که ویروس کرونا جهان و تعلیم و تربیت را با مسئله و چالش مواجه ساخته است، نتوانسته روی ساختارها، کارکرد و فعالیت‌های جامعه و تعلیم و تربیت تأثیر بگذارد.

محل فعالیت آموزش و پرورش از نظام رایج چهره‌به‌چهره، به نظام آموزش غیرحضور و مجازی (برخط و غیر برخط) تغییر پیدا کرده است؛ آموزش و پرورش‌هایی که به جای تعطیلی، با فراهم آوردن زیربنای آموزش‌های مجازی، آموزش و پرورش را به درون خانه‌ها برده است. در این شرایط، شکل و نوع مناسبات فردی - اجتماعی دست‌خوش تغییر شده و روابط قدرت، سلسله مراتب بین معلم - دانش‌آموز، تحقق فردیت، بسط دیوارهای کلاس و به‌طور کلی مناسبات جدید شکل گرفته‌اند. همین شکل جدید از زیست‌بوم، قابلیت‌ها و چشم‌اندازهای چندی را برای آموزش و پرورش به ارمغان آورده است که در این جا به برخی از آن‌ها به‌صورت مختصر اشاره می‌شود:

۱. شبانه‌روزی‌شدن آموزش و پرورش و فضای همیشه

چند بار آن‌ها را تماشا کنند و یاد بگیرند.

۶. انعطاف‌پذیری و آموزش‌های ترکیبی و متنوع: در

زیست‌بوم جدید که امکان حضور هم‌زمان همه دانش‌آموزان در مدرسه وجود ندارد، روش‌ها و ابزارهای آموزشی متنوع‌تر شده‌اند و به‌عنوان مکمل‌های آموزشی توسط معلمان و دانش‌آموزان در حال استفاده‌اند. آموزش‌های شبکه‌آموزش تلویزیون، محیط‌های فردی آموزش، ارسال درسنامه‌ها به دانش‌آموزان، آموزش‌های منزل‌محور، تماس و ارتباط تلفنی معلمان با دانش‌آموزان، تنوع در شیوه‌ها و روش‌های آموزشی سازگار با فضای مجازی، آموزش‌های فردمحور، استفاده از فناوری‌های نوین، تهیه اطلس یادگیری و دیگر روش‌ها، به‌خاطر انعطاف‌پذیری‌شان، تنوع و تعمیق یادگیری دانش‌آموزان را در پی دارند.

۷. دسترسی برخط به مدارک و منابع: به علت اینکه

آموزش به‌صورت مجازی صورت می‌گیرد و امکان حضوری و استفاده از منابع کتابخانه‌ای و دیگر منابع اطلاعاتی کم است، مؤسسات مربوطه بسیاری از منابع خود را به‌صورت برخط در اختیار استفاده‌کنندگان قرار داده‌اند.

۸. صرفه‌جویی در هزینه‌های جاری مدرسه و خانواده:

چون دانش‌آموزان در مدرسه حضور خیلی کمی می‌یابند، در

در دسترس: زیست‌بوم جدید آموزش و پرورش (آموزش الکترونیکی) به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد در ۲۴ ساعت شبانه‌روز و ۷ روز هفته آموزش‌هایی را به‌صورت آنلاین و آفلاین دریافت کنند. همچنین، دانش‌آموزان می‌توانند در تمام سنین و دوره‌های تحصیلی برای یادگیری مهارت‌های جدید، بدون محدودیت، با استفاده از دوره‌های آموزشی الکترونیکی، اقدام کنند.

۲. قابلیت فرازمانی و فرامکانی‌شدن آموزش و پرورش:

به این صورت که معلمان، دانش‌آموزان و دیگر دست‌اندرکاران آموزش و پرورش فراتر از کلاس و مدرسه (در خانه و ...) کلاس‌های خود را برگزار می‌کنند. از سوی دیگر، برای برگزاری کلاس، به زمان ورود و خروج به مدرسه، مانند قبل، پایبند نیستند و هر زمان که بخواهند، می‌توانند مهارت‌ها و آموزش‌هایی را با دانش‌آموزان به اشتراک بگذارند. هر چند آموزش و پرورش از قبل زمانی را برای آموزش مشخص می‌کند که معلمان و دانش‌آموزان در آن ساعت‌ها برخط هستند و می‌توانند بقیه ساعت‌ها را غیر برخط کار کنند. بنابراین، محیط و زمان یادگیری - یاددهی در زیست‌بوم جدید تغییر یافته است.

۳. ارتباطات هم‌زمان و غیرهم‌زمان:

معلمان می‌توانند ارتباط‌های برخط و زنده و نیز غیر برخط با همه و تک‌تک یادگیرندگان داشته باشند.

۴. تغییر نقش معلم و متعلم: در

زیست‌بوم جدید معلم از نقش محوری به نقش تسهیل‌کنندگی و دانش‌آموزان از نقش منفعل به نقش فعال تغییر روش داده‌اند. در این میان مسئولیت آموزشی و پرورشی والدین نیز بیشتر از قبل شده است. در واقع، ناظر اصلی یادگیرندگان والدین یا دیگر اعضای خانواده هستند.

۵. تحصیل براساس سرعت خود دانش‌آموز: با توجه به

اینکه آموزش در فضای مجازی صورت می‌گیرد و محتوا همیشه در دسترس دانش‌آموزان قرار دارد، دانش‌آموزان بر طبق توانایی و ویژگی‌های فردی خود می‌توانند سرعت یادگیری‌شان را تنظیم کنند و در صورت نیاز همیشه می‌توانند به محتوا دسترسی داشته باشند و مکرر از آن استفاده کنند. این ویژگی باعث کاستن از کلافگی دانش‌آموزان باهوش می‌شود. چون معلم آموزش‌های مربوطه را از قبل بارگذاری می‌کند و دانش‌آموزان باهوش یا تیزهوش می‌توانند یک بار و دیگر دانش‌آموزان با توجه به توانایی‌های خود

با تولد ویروس
کرونا زیست‌بوم
جدیدی در
آموزش و پرورش
به وجود آمده
است که به
شبانه‌روزی‌شدن
آموزش و پرورش
و شکل‌گیری
فضایی همیشه
در دسترس
برای معلمان و
دانش‌آموزان
منجر شده است

مصرف حامل‌های انرژی‌هایی چون آب، برق، گاز و تلفن، و دیگر هزینه‌های جاری صرفه‌جویی می‌شود. از طرف دیگر، چون والدین و دانش‌آموزان رفت و آمد ناچیزی به مدرسه دارند، از هزینه‌های رفت‌وآمد و دیگر هزینه‌های مرتبط نیز کاسته می‌شود.

۹. کاهش میزان مشارکت و نفوذ وزارت آموزش و پرورش، استان و منطقه و افزایش نقش مدرسه و خانواده در فرایند تحصیلی دانش‌آموزان: به نظر

می‌رسد در زیست‌بوم جدید، چون دخالت مدرسه و والدین در فرایند آموزش و پرورش دانش‌آموزان بیشتر شده است، میزان مشارکت وزارت، استان و منطقه کمتر است. به همین دلیل، لازم است برای اداره بهتر مدرسه، مدیران و شورای مدرسه برای هر آموزشگاه در چارچوب‌هایی کلی که وزارت تعیین می‌کند، طرح مشخصی برای مدرسه طراحی و اجرا و بسیاری از تصمیمات را مطابق با شرایط و نیازهای جدید اتخاذ کنند. از سوی دیگر، با توجه به وضعیت موجود، لازم است خانواده‌ها مشارکت بیشتری در تعلیم و تربیت فرزندان ایفا کنند. بنابراین، از یک طرف ارتباط بیشتر مدرسه و خانواده و از طرف دیگر تفویض اختیار بیشتر و توانمندسازی این دو برای تجلی مدرسه‌محوری باید محقق شود.

۱۰. ذخیره و اختصاص زمان بیشتر

برای هر دانش‌آموز: یادگیری در زیست‌بوم جدید برای دانش‌آموزان به لحاظ زمانی می‌تواند مفید باشد. یادگیری مجازی غالباً به صورتی طراحی می‌شود که به دانش‌آموزان اجازه دهد تصمیم بگیرند یادگیری چه چیزی برایشان بیشتر نیاز است و از سوی دیگر چه مقدار زمان باید به کسب محتوای درسی مورد نظر اختصاص دهند.

در دوره‌های کلاس‌های حضوری، دانش‌آموزان مجبورند در تمام مدت دوره سر کلاس حضور داشته باشند؛ حتی اگر بخشی از دانش مربوط به آن درس را داشته باشند. اما شرایط آموزش غیرحضوری به آن‌ها اجازه می‌دهد انتخاب کنند زمان و تلاش خود را برای محتوای درسی در طول دوره به چه صورتی صرف کنند. بسیاری از یادگیرندگان همچنین خواهند توانست زمان کمتری برای رفت‌وآمد بگذارند، چرا که می‌توانند با استفاده از اینترنت آموزش‌ها را دریافت کنند.

۱۱. رایگان بودن اینترنت معلمان و

دانش‌آموزان برای حضور در کلاس درس مجازی: با توجه به اینکه در زیست‌بوم جدید معلمان و دانش‌آموزان از برنامه شاد برای برگزاری کلاس درس استفاده می‌کنند، هزینه‌ای بابت اینترنت شاد پرداخت نمی‌کنند.

۱۲. بی‌اهمیت بودن ناتوانی‌های

جسمی: چون دانش‌آموزان در زیست‌بوم حاضر در مدرسه حضور نمی‌یابند، اگر ناتوانی‌های جسمی داشته باشند، کمتر برای آن‌ها مشکل ایجاد می‌شود.

نتیجه‌گیری

زیست‌بوم جدید دستگاه تعلیم و تربیت با وجود چالش‌هایی که برای دست‌اندرکاران، معلمان، دانش‌آموزان و والدین ایجاد کرده، قابلیت‌ها و چشم‌اندازهای جدیدی را به وجود آورده است. چیزی که در این بین مهم می‌نماید این است که چالش‌های موجود به فرصت تبدیل شوند تا نهایت استفاده از این موقعیت برای همه دست‌اندرکاران آموزش و پرورش به وجود آید و این زمانی قابل تحقق خواهد بود که مسئولان ذیربط، مدیران، معلمان، والدین و حتی دانش‌آموزان، برنامه‌ریزی‌های دقیقی داشته باشند.

* منبع

Hjeltnes, T. A. (2004). Cost Effectiveness and Cost efficiency in E-learning. Norway. TISIP.QUIS (Quality Interoperability and Standards in E-learning) TEAM.

**زمانی چالش‌ها
به فرصت تبدیل
می‌شوند که
مسئولان ذیربط،
مدیران، معلمان،
والدین و حتی
دانش‌آموزان،
برنامه‌ریزی‌های
دقیقی داشته
باشند**

